

den.' En dat was ook zo. Een tweede reden om naar het westen te komen was dat ik weliswaar fysiek en emotioneel ontwikkeld was, maar niet rationeel. Dat heeft met eigenschappen van culturen te maken. De Arabische cultuur houdt zich in de eerste plaats met spiritualiteit en met fysieke uitoefening bezig, de westerse met het woord en met de rationalisering van dingen. Om mezelf in evenwicht te brengen, moest ik andere disciplines gaan leren in plaats van te blijven hangen in een waas van emoties en fysiek. Het eerste wat ik deed toen ik hier kwam, was theaterwetenschap gaan studeren [aan de K.U.Leuven, PA]. Het tweede jaar ging ik naar de toneelschool [de Antwerpse Mime Studio, PA]. Intussen leerde ik de westerse mentaliteit kennen. Elke dag botste ik op een code die vreemd voor me was. Dat heeft me op twee manieren geholpen: om de westerse code te begrijpen én mijn eigen code te definiëren. Nu nog word ik elke dag opnieuw met het westerse lichaam geconfronteerd. Het lichaam hier is een groot masker. Ik ben het uit de Arabische cultuur gewend om emoties te tonen, om te roepen en te tieren. Hier wordt alles gekanaliseerd, gedefinieerd. Ik wist dat ik die codes moest leren, dat ik de westerse lucht moest leren inademen – zonder te verwesteren. Op die manier werd ik weer op mezelf geworpen. 'Wie ben ik?' Zo ben ik teruggekeerd naar het spirituele, naar de rituelen uit mijn kindertijd, etc.

Etcetera: Hoe waren Grotowski, Meyerhold, Decroux enz. daar dan mee in verband te brengen?

Kamaledin: Ik was hier om die disciplines te leren, dat was mijn intentie. In het begin was ik zeer radicaal. Ik zei: 'Theater en spelers weg. A-theatrale ruimte. Geen heilige acteurs. Geen theaterdisciplines.' Theaterdisciplines echter zijn een vrucht van de mensheid. En dat mag ik niet negeren. Stanislavski, Brecht, Meyerhold, Grotowski, Lecoq, Decroux... hebben allen tijdloze kwaliteiten die je op een gegeven moment kan inzetten. Soms gebruik ik Grotowski als een echt verhaal, zoals in *Blauw van as*, en soms als parodie, zoals in *Het oog van de dadel*. Meyerhold gaat over het bewaren van je evenwicht, en dat kan je parodiëren. Er zijn genoeg van dat soort veilige, 'altijd-in-evenwicht'-mensen. Via een discipline kom je tot een theatraal personage. Als je zo'n Meyerholdiaans personage naast een Decrouxiaans en een Grotowskiaans personage op de scène zet, met daarnaast een orale

Arabische vertelling en butoh en noh, dan heb je zes verschillende personages. Wel, laat die dan maar vechten op scène! Dat op zich is al een theaterstuk. Dat ik al die verschillende fysieke disciplines hanteer, heeft er voor mij ook mee te maken dat elke activiteit van de mens fysiek is. Enkel omdat we voor hedendaagse economische normen zwichten, gaan we onze energie beperken en worden we gierig. Het kind in mij denkt niet zo. Ik ben niet economisch, ik gooi alles gewoon open. Ik hou me niet langer aan conventies want conventies beschadigen mijn kindertijd. Een groot probleem is dat alle herkenbare theatercodes in het westen productief gericht zijn. Daar bots ik elke dag tegenop. Ik kan in mijn leven niet productief zijn. Het kost me bijvoorbeeld zes maand om te repeteren (*lacht*). Ik kan niet anders. Het levert soms wel een hechte band op tussen mijzelf en mijn medewerkers.

Etcetera: Omdat je de tijd voor hen neemt, neem ik aan?

Kamaledin: Juist. Eigenlijk werk ik in vier fases. De eerste fase is elkaar leren kennen: een zoektocht via een discipline, via een tekst, via een persoonlijke verhouding, etc. Dan volgt de tweede fase, waarin we het materiaal zoeken. De derde fase omvat het productieve deel, de mise-en-scène, en dat haat ik. Eigenlijk ben ik geen theatermaker. Ik ben Hazim, dat is alles. Ik zoek in mijn leven naar middelen om de communicatie te bevorderen en op dit moment geloof ik dat theater een goed middel is om dat te doen. Daarom moet ik misschien niet meer zeggen dat ik theater maak. 'De kop van de Mameluk Djaber is een ontmoeting.' Als het zo ondefinieerbaar wordt, weten de mensen niet meer wat te verwachten, wagen ze een sprong in het onbekende. Sinds een viertal jaren maak ik ook nog een vierde fase mee. Die gaat dan over: 'Vandaag is de eerste repetitie met publiek. Of de première, zagezegd.' Vanaf dan staat de acteur centraal. Uiteindelijk is er niemand in het theater buiten de acteur en de toeschouwer. Iedereen is overbodig. Ook ik. Bij de laatste opvoering van *Het oog van de dadel* hebben de acteurs zelf beslist één bepaalde scène te schrappen. Ik was heel blij dat ze dat durfden. Toen zei ik bij mezelf: 'Hazim, het is afgelopen. Het is van hen nu, het is in hun handen, het is hun kind.' Tegenover de gastheren waar we *De uren nul* hebben gespeeld, nam ik een zelfde houding aan. Dat stuk hebben we eerst

in mijn eigen woonkamer gebracht. Nadien gingen we het overal waar we gevraagd werden, spelen. Elke locatie is een baarmoeder en het stuk is het kind dat daar moet geboren worden. De structuur van het stuk moet aan de structuur van de ruimte beantwoorden. Daarom hadden onze gastheren bij *De uren nul* hun eigen inbreng. Zij bepaalden waar we speelden, zij maakten de scenografie van het stuk. Onze enige voorwaarde was dat we drie uren van tevoren konden arriveren om de gastheer te ervaren. Voor de acteurs was dat in het begin moeilijk, omdat ze zich telkens moesten aanpassen. Ik zei dan: 'Het is ook geen theater wat we doen. We zijn op tocht en de mensen geven ons een bed. We kunnen hen niet om een laken vragen, we moeten appreciëren wat ze ons geven.'

Etcetera: Tijdens dit gesprek gaf je me een opvallend bevrijde indruk.

Kamaledin: Dat is ook zo. Ik maak gebruik van mijn dagen. Ik doe wat ik wil en ik doe echt niet wat ik niet wil. Ik hoop dat het niet arrogant klinkt, maar ik heb geleerd met mijn hersenen om te gaan gedurende de dertien jaar dat ik in het westen ben. Bovendien heb ik drieëndertig jaar lang geleerd om met mijn spiritualiteit, met mijn emoties en mijn zintuigen om te gaan. Dat proces van verwevenheid is nu naar boven gekomen. Er wordt een kind in mij geboren, en dat moet ik nu beschermen. Jammer dat dat pas op mijn zesenvestigste gebeurt, maar beter laat dan nooit. Ik maak mezelf als mens ook meer en meer aanvaardbaar en toegankelijk voor de medewerkers en het publiek. Meer en meer word ik mezelf. ●